

(ئىگەرەكانى ئەم كىتپە نوسەر بۇ خۇى كىشاۋنىپەۋە)

دهزگای چاپ و بلاوکردنهوهی
ئاراس

زنجیره‌ی روشنبیری

خاوه‌نی ئیمتیاز: شهوکه‌ت شیخ یه‌زدین

سه‌رنووسه‌ن: به‌دران شه‌مه‌د سه‌یب

کتیب: شازاده چکۆله

دانانی: سه‌نت ئیگزویبیری

وه‌رگێرانی: ئاسۆعه‌بدووللا سه‌سه‌ن زاده

بلاوکراره‌ی ئاراس - ژماره: ۵۵

به‌رگ: شکار عه‌فان نه‌قشبه‌ندی

نووسینی به‌رگ: خووشنوس محمه‌د زاده

پیت لیدان: نسار عه‌بدووللا

ده‌ره‌تان: دلاوه‌ر صادق ئه‌مین

هه‌له‌گری: شیرزاد فه‌قی ئیسماعیل

چاپی یه‌که‌م - چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده

هه‌ولبیر - ۲۰۰۱

له‌کتیبخانه‌ی به‌رتیوه‌به‌رایه‌تی گشتیی روشنبیری و هونه‌ر

ژماره (۱۴۵) ی سالی ۲۰۰۱ دراوه‌تی

نوسه‌ری

شازاده چکۆله

ئانتوان دو سه‌نت ئیگزوپیتی سالی ۱۹۰۰ له بنه‌ماله‌یه‌کی ده‌وله‌مه‌ند له دایک بوو. له چارده سالییدا باوکی و سی سال دواتر براکه‌ی له ده‌ست دا. ئەو که هەر له مندالییه‌وه هه‌زی له ئاسمانه‌وانی بووه، پاش ته‌واو کردنی خۆیندن له قوتابخانه کاتۆلیکه‌کانی سویس و فه‌رانسه، له پاريس له کۆتکوری قوتابخانه‌ی فرۆکه‌وانییدا به‌شدار ده‌بی، به‌لام وه‌رناگیری و بریار ده‌دا بچیتته قوتابخانه‌ی هونه‌ره جوانه‌کان.

سالی ۱۹۲۱ ده‌چیتته خزمه‌تی سه‌ریازی که له ستراسبورگ له ئه‌رته‌شی هه‌وااییدا و له پیشدا وه‌ک میکانیسیه‌ن و دواتر وه‌ک فرۆکه‌وان به‌جیتی ده‌گه‌یه‌نی. ئەو که هەر له زۆر زووه‌وه ده‌ستی به‌ نووسین کردبوو، پاش ئەوه‌ی سالی ۱۹۲۳ له سوپا دیتته ده‌ر به‌ کاری جۆراوجۆره‌وه خه‌ریک ده‌بی به‌لام زیاتر خۆی بۆ نووسین ته‌رخان ده‌کا و یه‌که‌م به‌ره‌مه‌می خۆی که له‌سه‌ر فرۆکه‌وانی نووسیبووی سالی ۱۹۲۵ چاپ ده‌کا.

سالی ۱۹۲۶ له کۆمپانیای هه‌واایی تولوز بۆ گواستنه‌وه‌ی نامه له‌نیوان فه‌رانسه و ئه‌فریقا داده‌مه‌زری و «ته‌ته‌ری باشور» ۱۹۲۹ له‌و سه‌رده‌مه‌دا ده‌نووسی. سالی ۱۹۲۷ ده‌نی‌دریته‌ مۆریتانیا و به‌رپرسیاری رزگارکردنی ئەو فرۆکه‌وانانه‌ی پێ ده‌سپێردری که ده‌که‌ونه مه‌ترسییه‌وه و دواتر به‌ مه‌به‌ستی کردنه‌وه‌ی هی‌تلی هه‌واایی تازه ده‌چیتته ئەم‌ریکای باشوور (بۆینس ئایریس). سالی ۱۹۳۱ «فرینی شه‌و» که به‌سه‌ره‌هاتی فرۆکه‌وانه‌کانی ئەو هی‌تله ده‌گیتیتته‌وه چاپ ده‌کا و دواتر خه‌لات ده‌کری. سه‌نت ئیگزوپیتی قاره‌مانانی فرۆکه‌وانیی له‌ نزیکه‌وه ناسیوه.

له سالی ۱۹۳۱ هه‌وه که‌متر ده‌فری و زیاتر به‌ نووسینه‌وه خه‌ریک ده‌بی، له‌گه‌ڵ ئەوه‌شدا له «ئیر فرانس» داده‌مه‌زری. سالی ۱۹۳۶ به‌هۆی هیندی‌ک گیروگرتی فرۆکه‌که‌ی ناچار ده‌بی له سه‌حرای لیبیا بنیشیتته‌وه و سالی ۱۹۳۸ له سه‌فه‌ریکی نیوان نیویۆرک و قیه‌تنام له‌ گواتیمالا له

و شوپنه واره شوومه کانی جیهانی مودیرن له سهر بیر و کرده وهی له قاو دهدا و رهخنه یان لئ ده گری.

«شازاده چکوله» که به ناوبانگترین چیرۆکی مندالانهی ئەدهبی فەرهنسییه و به یه کییک له سه مپوله فەرهنه نگییه کانی فهرانسه ده ژمیردری شاکاری شاعیرانه و هونه رمه ندانهی سه نت ئیگزوپیری به . نووسهر ئەم به رهه مهی به رواله تی ساکار و شتیوازی گێرانه وهی بو مندالان نووسیوه ، به لام ناوه رۆکی پر مانا و دهوله مه ندی «شازاده چکوله» ئەویان کردووه ته کتیبی گشت ته مه نه کان که ورد و درشت و گهنج و پیر ده توانن بیخوبینه وه هه تا چیرۆکی خو بان لئ وه ر بگرن و به شتیوهی خو بان لئ تی بگهن . «شازاده چکوله» تابلۆیه کی جوان و خه یالای، فه لسه فهی سۆز و خوشه ویستی و ئاوتنه ی تایبه ته ندییه کانی مرۆقه .

بو ئاماده کردن و چاپی «شازاده چکوله» زۆر کهس هاوکار بیان کردووه که هه ز ناکهن لیره دا ناویان بهیترئ، له گه ل ئەوه شدا سوپاس و ئەمه گناسییان به پتوبست ده زانری.

۱

ته مه نم شه ش سال بوو جار یکیان له کتیب پکدا به ناوی «سه برده راسته قینه کان» که له باره ی «لیپه واری زهنویر»^(۱) هوه نووسرابوو، چاوم به وینه یه کی زۆر جوان کهوت. وینه که بریتی بوو له حه زیایه ک که خه ریکی قووت دانی درنده یه کی دارستان بوو. ئەمه ش نمونه یه ک له و وینه یه . له و کتیبه دا نووسرابوو: «حه زیاکان نیچیری خویان به ساغی و بی ئەوه ی بیجوون قووت ده دن و پاشان ئیدی ناتوانن بیزوون و به درێژایی شه ش مانگی هه رس کردنی خه ویان لی ده که وئی.» ئەمه هینامیه سه ر ئەوه ی زۆر بییر له رووداوه کانی نیو لیپه وار بکه مه وه و

توانیم به قه له م ره نگ یه که م وینه م بکیشمه وه . وینه ی ژماره یه کم به م

(۱) دارستانی ناوچه گه رمه کانی هه لکه وتوو له سه ر هیتلی که مه ری (خط استوا) - و

له لای گه وره کان ژیاوم و نه وانم له نزیکه وه دیتوووه. به للام نه مه شویته واریکی باشی نه وتوی له سهر بیرو بوچونم دانه ناوه. هه کات له نیو گه وره کاندا یه کیتم که میکم ژیر دهاته بهر چاو، به وینه ی ژماره ۱ که هه روا رام گرتوووه، تاقیم ده کرده وه. ده مه ویست بزائم به راستی تیگه یشتوووه. که چی هه موو جاری وه للام هه نه وه بوو که «نه مه کلاوه». ئیدی نه منیش نه باسی حه زیاکانم بو ده کرد و نه باسی لیڤه واری زه نویر و نه باسی نه ستیره کان. خوّم دیتایه ریزی نه و باسی بریج^(۳) و گولف^(۴) و سیاسهت و کراواتم بو ده کرد. نه ویش له وه که مرۆقتیکی وا ژیری ناسیوه، دلخوش بوو.

۲

به م جوړه من ژبانم به ته نیایی برده سهر، بی نه وه ی که سیکم هه بی به راستی له گه لی بدویم. هه تا نه و نه و رۆژه ی شه ش سال له مه و بهر به هو ی خرابوونی فرۆکه که مه وه ناچار بووم له بیابانی سه حه ره^(۵) بنشیمه وه. شتیکی نیو ماتوری فرۆکه که م شکا بوو و له بهر نه وه ی نه وه ستاکاریکم له گه ل بوو و نه هاوسه فره یکم، ده مه ویست بو خوّم هه ول بدهم به ته نیا چاکی بکه مه وه. شتیکی که ئاسان نه بوو. نه و رۆژه نه من گیانم له مه ترسیدا بوو. ئوی خوار دنه وه م ته نیا به شی هه شت رۆژ پی بوو. شه وی یه که م له سهر ره ملتی نه و بیابانه ی به هه زار میل له هه ر خاکیکی ئاوه دان دوور بوو، خه وم لی که وت. من زور له و که سه ته نیاتر بووم که پاپۆره که ی لی نوقم بوو بی و له نیوه راستی ده ربا دا به سهر ته خته داریکه وه گیر سا بیته وه.

(۳) یارییه کی کارته.

(۴) یارییه که بریتیه له وه ی توپتیکی چکۆله بهاویته نیو کۆمه لیک کونی بچوک.

(۵) بیابانی گه وه ی نه فریقا - و

گهوره کان له تمهني شهش ساليما له نيگار كيشان دلسارديان كرده وه و جگه له هزياي ناوه لا و داخراو فيري كيشانه وهى هيچ شتيك نه بووم. به چاوانى زهق و سهري سورما وه وه سهيري نه و تارمايييه م كرد. له بيرتان نه چي كه به هزار ميل له هه ر خاكيكي ناوه دان دوور بووم. كه چي پياوه چكوله كهى من هيچ وهك نه وه نه ده چوو كه رتي لي ون بووي، يان له بهر ماندوويي و تينويي و برسپه تي و ترس له پي كه وتبي، نه وه به هيچ جوړ وهك منداليك نه ده چوو كه له شوپنيكي به هزار ميل دوور له هه ر خاكيكي ناوه دان له چه قى بيا باندا گير سا بيته وه. سه ره نجام كاتيک توانيم وه قسه بيم پيم گوت:

- باشه نه تو لي ره چ ده كهى؟

نه و زور به هيمنى و وهك نه وهى قسه به كهى زور گرنم پي بلتي، دوو پاتي كرده وه:

- تكايه... مه ريكم بو بكي شه وه...

كاتيك مروث ده كه ويته نيو نه تنييه ك كه بي هه ژني، تواناي بي قسه يي كردنى ناميني. نه من كه نه و ديمه نه م له جتيه كهى به هزار ميل دوور له هه ر خاكيكي ناوه دان و له نيو مه ترسيي مردندا به نه قلدا نه ده چوو، كاغه ز و پاندانم له گيرفانم ده ره ينا. به لام له پر وه بيرم هاته وه كه من به تايه تي جوغرافيا، ميژوو، نه ژميتر و ريزمانم خويندو وه. بو به كه ميك به نيو چاوان گرزي به مروثه چكوله كه م گوت كه من نيگار كيشان نازانم. نه وه له وه لامدا گوتى:

- قه يدى نييه. مه ريكم بو

بكي شه وه.

له بهر نه وه كه قه ت مه ر م نه كيشا بو وه وه، به كيك له و ته نيا دوو و پنه يه كه دم زانين، واته هزياي داخراوم كيشايه وه. له قسه ي مروثه چكوله كه

- چونکه ماله‌که‌م زۆر چکۆله‌یه .
 - هه‌لبه‌ت به‌شی ده‌کا . ئەمن مه‌ریکی زۆر چکۆله‌م داوه به‌ تۆ .
 سه‌ری بۆ لای وینه‌که شه‌ر کرده‌وه و گوته‌ی :
 - هه‌نده‌ش چکۆله نییه . سه‌یر که ، خه‌وی لێ که‌وت .
 به‌م جوهره‌ شازاده چکۆله‌م ناسی .

۳

زۆری پێ چوو تا ته‌ی گه‌یشتیم له‌ کوێ را هاتوه . شازاده چکۆله‌ که‌ زۆر شتی له‌ من ده‌پرسی ، قه‌ت وه‌ک ئەوه نه‌ده‌چوو پرسیاره‌کانی منی گوێ لێ بێ . له‌و شتانه‌ که‌ ئەو به‌ هه‌لکه‌وت ده‌ری ده‌په‌ین ، به‌ره‌ به‌ره‌ هه‌موو شتی‌کم

بۆ ده‌رکه‌وت . به‌م جوهره‌ کاتیک بۆ یه‌که‌م جار چاوی به‌ فرۆکه‌که‌م که‌وت (فرۆکه‌که‌م ناکه‌شمه‌وه . ئەوه بۆ من زۆر دژواره‌) لێی پرسیم :

- ئەو شته چییه ؟
 - ئەمه‌ شت نییه . ئەمه‌ هه‌ل ده‌فری . ئەمه‌ فرۆکه‌یه . فرۆکه‌ی منه .

ئەمن ئەو کاته زۆر شاییم به‌ خۆم بوو که‌ به‌وم ده‌گوت ده‌فرم . که‌ ئەمه‌ی بیست هاواری کرد :
 - چۆن! ئەتۆ له‌ ئاسمان به‌ر بوویه‌وه ؟

به‌ خۆ به‌که‌م گریبه‌وه گوتم : به‌لێ!
 - ئای! ئەمه‌ خۆشه‌!

به لّام ئه و وهلامی نه دامه وه. له کاتیکدا به دهم سهیر کردنی فرۆکه کهی منه وه به سپایی سهیری راده وه شاندا گوتی:

- تو به خۆت و بهم دهزگایه ته وه نابیی له رتیه کی دووره وه هاتبی...
ئه مهی گوت و له گژ خه یالئیکی درێژ راچوو. پاشان کوته کاغه زه کهی له گیرفانی ده رهینا و نوقمی سهیر کردنی گه نجینه کهی بوو.
مه زانن له وه که ئه وه نده نهیتییهم له سههر «ئه ستیره کانی دیکه» بو
درکابوو، چه نده سهرم سورما بوو. ههر بویه هه ولّم ددها زیاتری له سههر بزانه
و گوتم:

- پیاوه گچکه کهی خۆم له کوپوه هاتووی؟ «ماله کهی تو» چیه؟
ده ته وئ مه ره کهی من بو کوئ بهری؟

پاش بیده نگی و بیر کردنه وه یهک وه لامی دایه وه:
- ئه وهی چاکه، ئه و سنوو قه ی ئه تو ویت داوم، ده توانی شه وانه له
جیاتنی مال که لکی لی وه ره گرئ.

- هه لّبه ت. جا ئه گهر ئاقل بی، په تیکیشته دده می به روژ پیتی
بیبه ستیه وه. سنگتیکیش.

شازاده چکۆله پیشنیا ره که می پئ سهیر بوو و گوتی:

- به ستنه وه؟ چ بیرتکی سهیر!

- ئاخو ئه گهر نه بیبه ستیه وه بهم لا و ئه و لادا ده پروا و ون ده بی...

هه قاله کهم سه ره نوئ له قاقای پیکه نینی دا و گوتی:

- باشه ده چیتته کوئ؟

- ههر کوپیه ک بی، ملی ریگا ده گرئ و راست ده پروا.

شازاده چکۆله سه ره نجیتکی وردی دا و گوتی:

- قهیدی نییه. ماله کهی من ئه وه نده چکۆله یه!

ئه مجار وهک ئه وهی ماخولیا بوو بی، گوتی:

- ئه گهر راست پروا ناتوانی زور دوور که ویتته وه.

ئوروپا نه كاته بهر،
سزای مردن ده بی.
نه ستیره ناسی تورک
سالی ۱۹۲۰ له جل و
بهرگیکی رازاوه دا
سهرله نوی دۆزینه وه که ی
خوی هینایه وه گۆری.
ئه م جارهیان ئیدی هه موو
که س باوه ری پێ کرد.

ئه گهر ئه م ورده شتانه م له باره ی ورده ستیره ی ب ۶۱۲ وه گیرانه وه و
ژماره که ییم پێ گوتن، هه مووی له بهر گه وره کانه. گه وره کان زۆر چه ز له
ژماران ده که ن. کاتیک باسی دۆستیکه ی تازه یان بۆ ده که ی، هه رگیز له سه ر
شتی به ره تی پرسیار ت لێ ناکه ن. بۆ وینه قه ت لیت ناپرسن «دهنگی

چۆنه؟ چه ز له چ
یاربیهک دهکا؟ په پولان
کو ده کاته وه یان نا؟
به لکوو لیت ده پرسن:
«ته مه نی چه ند ساله؟
چه ند برای هه ن؟ چه ند
کیلویه؟ داها تی باوکی
چه نده؟» ئیدی هه ر به و

شتانه پێیان وایه ده یناسن. ئه گهر به گه وره کان بلێی «چاوم به خانووه کی
جوان کهوت به خشتی سوور دروست کرابوو و گولی شه مدانیی له بهر
په نجه ره کان دانرابوون و کوتر له سه ر گوێسووانه کانی هه ل نیشتبوون».

ناتوانن ئه و خانووه بینه بهر چاوی خو یان. ده بی پێیان بلێی
«خانویه کم دی به سه د هه زار فرانک!» ئه و دم هاوار ده که ن: «ئای که

ده کیشم. ههروهها لهسهه هیندیک ورده شتی گرینگتری دیکهش به ههله دهچم. بهلام لهمه یاندا دهبی بمبورن. ههقاله کهم قهت شتی بووون نه ده کردمه وه. رهنکه پیی وابووبی نه منیش وهک خوی وام. بهلام به داخه وه نه من ناتوانم مه ران له نیو سندوو قاندا ببینم. رهنکه نه منیش نه ختییک وهک گه وره کان بم. رهنکه گه وره بووبم.

ههه رۆژه شتییکم سه بارهت به نه ستیره کهی و، به وه ری کهوتن و به سه فه ره کهی بوو ده ره کهوت. نه مانهم به ریکهوت و له سه ره خو له قسه کانیدا دههاتنه دهست. ههه بهم چهشنه رۆژی سیتههم له به لای باهۆبایه کان (۷) ناگادار بووم.

نه مجارهش ههه به هۆی باسی مه ره کهوه بوو. چونکه شازاده چکۆله له نه کاو و وهک نه وهی گومانیکی زۆر گرتیبیتی، لیتی پرسیم:

- راسته مه ره نه مامه کان دهخوا؟

- به لی راسته.

- ئای پیتم خوشه.

تی نه گه یشتیم نه وه که مه ره نه مامان دهخوا بوو ده بی نه گرنه بی.

شازاده چکۆله دیسان پرسی:

- که وایه باهۆباییش دهخوا!

به شازاده چکۆله م گوت باهۆبایه کان نه مام نین. به لکو داری به رزی به قهه کلیساکان که نه گه ره وه یهک فیلیش له گه ل خوی بی تی هیشتا ناگه نه تلۆفکی یه کییک له و دارانه.

که باسی ره وه فیلم کرد شازاده چکۆله پیکه نی:

- ده بی له سه ره یه کیان دانیتی...

به لام ژیرانه قسه کهی درپژه داو وتی:

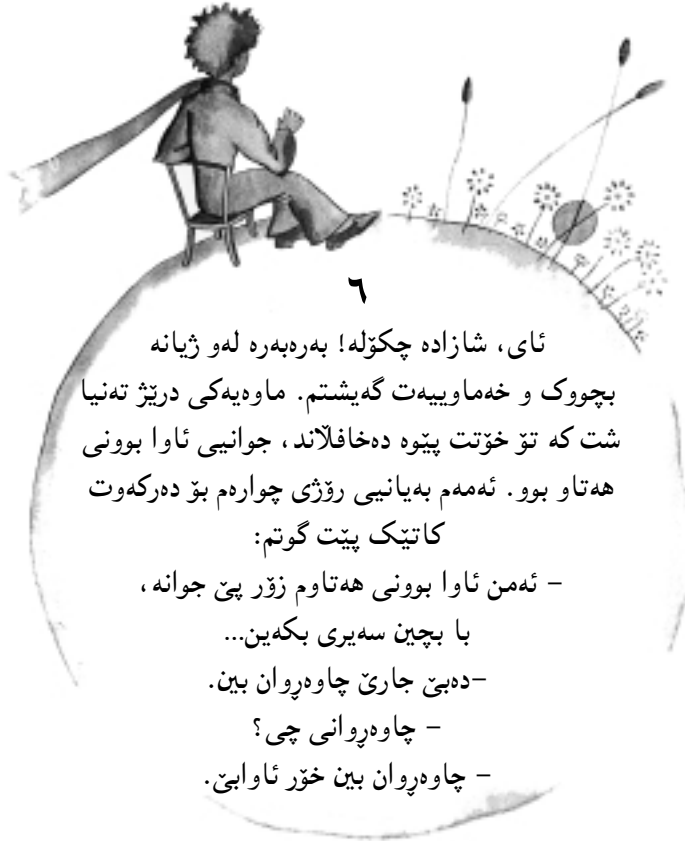
(۷) جوهره دره ختیکی زۆر گه وره ی نه فریقا - و

دیسپیلینہ. کاتیک به بیانان له پاک و خاویینی خۆت دەبیەو دەبێ خەریک بی به وردی ئەستێرەکەت خاویین کە یەو. دەبێ ناو به ناو باهۆبا بەکان هەر کە ناسیتنەو هەل کەنی، ئاخر به بچووکی زۆر وەک چلە رۆزەکان دەچن. ئەمە ئیشیکی زۆر ناخۆش بەلام زۆر ئاسانە».

رۆژیکیش ئامۆزگاری کردم کە وینە یەکی زۆر جوان بکیشمەو بو ئەو هی مندالانی لای خۆمان باش لەو مەسەلە یە تی بگە یەنم.

ئەو دە یگوت: «ئەگەر رۆژیک سەفەریان کرد، ئەمە دەتوانی به کەلکیان بی، هیندیك جار ئەگەر ئیشە کەشت وەدوا بخە ی مەسەلە یە ک نییە. بەلام نەک سەبارەت به باهۆبا بەکان. ئەوان هەمیشە بەلان. ئەستێرە یە کم دیتوو تەو زەلیکی لەسەر دەژیا. سێ پرکە باهۆبا ی پشت گوێ خستبوو.» به هۆی رینوینی یە کانی شازادە چکۆلەو ئەو ئەستێرە یە م کیشا یەو. ئەمن نامەو ی وەک کە سیک بدویم کە رهوشت فییری خەلک دەکا. بەلام مە ترسیی باهۆبا بەکان ئەو نەندە کە م ناسراون و بو وردەستێرە یە ک ئەو نەندە زۆرن کە

٦
 ئای، شازاده چکۆله! بهره بهره لهو ژيانه
 بچووک و خه ماوییهت گه یه شتم. ماوه یه کی درێژ ته نیا
 شت که تو خۆت پتوه ده خافلاند، جوانیی ئاوا بوونی
 هه تاو بوو. ئەمه م به یانیی رۆژی چواره م بو دهر کهوت
 کاتیک پیت گوتم:

- ئەمن ئاوا بوونی هه تاوم زۆر پتو جوانه،
 با بچین سهیری بکهین...
 - ده پتو جاری چاره پروان بین.
 - چاره پروانی چی؟
 - چاره پروان بین خۆر ئاوابن.

هه وڵی خۆم دا، به لام سه رنه کهوتم. کاتیک وینه ی باهۆ با به کانم کیشایه وه،
 هه ست کردن به و مه ترسییه گوپ و توانای زیاتری دامن.
 له پیتیدا زۆر سه رسورماو دیار بووی. ئینجا له خۆته وه ده ستت کرد به
 پتکه نین. تو پیت گوتم:

- هه ر پتو وایه له سه ر ئەستیره که ی خۆم!
 له راستیدا وه ختیک له ئەمریکا نیوه رۆیه، هه موو کهس ده زانی که له
 فه رانسه رۆژ ئاوا ده پتو. ئەوه نده به سه له خۆلکه یه کدا بچیه فه رانسه بو
 ئەوه ی سهیری ئاوا بوونی هه تاو بکه ی. به داخه وه فه رانسه زۆر لپه ره دووره.

شازاده چکۆله کاتیک پرسیارتیکی دهکرد، ههتا وهلامی نه درابایه وه
وازی نه دههینا. ئەمنیش که به دهست برغووه که مه وه جارز بیووم،
وهلامیکی بی مانام دایه وه و گوتم:

- دروو به که لکی هیچ نایه ن. ئەوان ته نیا نیشانه ی به دفه پری
گۆله کانن و هیچی تر.

- چه ح...

به لام دوای تاوێک بیده نگی به رق و قینیکی تایبه تییه وه گوئی:
- باوه رت پی ناکه م، گۆله کان بی دهسه لاتن، ساکارن و هه ر چۆنی
بتوانن خویان دلنیا ده که ن. پیتیان وایه به و درکانه وه زۆر به سامن.
هیچ وه لام نه دایه وه. له و کاته دا له دلی خۆمدا ده مگوت: «ئه گه ر ئەو
برغوویه هه روا به ره ره کانیم بکا، به چه کوچیک ده ی قرتینم». شازاده
چکۆله دیسان هه ودای بیرمی پسانده وه:

- یانی ئەتۆ... ئەتۆ پیت وایه گۆله کان...

- نه خیر جا! نه خیر! ئەمن پیم وا نییه. ئەمن خه ربکی شتی گرینگم.

به سه رسورماوی سه یریکی کردم و گوئی:

- شتی گرینگ!

ئەو که منی چه کوچ به دهست و به قامکی چه ور و ره شه وه ده دی که
داهاتوومه وه سه ر شتیکی زۆر ناحه ز، گوئی:

- ئەتۆ وه ک گه وره کان قسه ده که ی!

له م قسه یه ی که مییک به خۆمدا شکامه وه. به لام ئەو بی به زه بییانه
له سه ری رویشت:

- ئەتۆ هه موو شتیکی لیک ده ده ی، هه موو شتیکی تیکه ل ده که ی!

ئەو به راستی زۆر تووره دیار بوو. با قزه زێرینه کانی ده جولاند. ئەمجار
گوئی:

- ئەستیره که پی ده زانم پیاویکی سوور سووری لی ده ژێ، قهت بوئی
به گۆلیکه وه نه کردووه. قهت سه یری ئەستیره یه کی نه کردووه. هه رگیز

نهكاو هموو ئهستيرهكان بكوژينهوه. جا ئهوه گرینگ نيبه.

هيچى ديكه ي پي نهگوترا و له پر له پرمه ي گريانى دا. شهو داها تبوو. ئهمن نامرازهكانم وهلا نابوو. گالته م به چه كوچه كه م، به برغووه كه م، به تينووه تى و ته نانه ت به مردن دهات. له سه ر ئهستيره يه ك، ئهستيره كه ي من، (زهوى)، شازاده چكوله يه ك هه بوو كه ده بوو دلخوشى بدرتته وه. له باوه شم گرت. رام ده ژانده و پيم ده گوت: «ئهو گو له ي نه تو خوش ت ده وى له مه تر سيدا نيبه... ده مپينيك بو مه ره كه ت ده كيشمه وه، جليكي ئاسنينيش بو گو له كه ت و...» ئيدى نه مده زانى بلتيم چى. هه ستم ده كرد زور ده سته وه ستانم، نه م ده زانى چو نى ژير بكه مه وه، چو نى ناشت كه مه وه. دنيا ي فرميسكان ئه وه نده به نه ينييه!

زورى پي نه چوو ئه و گو له م با شتر ناسى. له سه ر ئهستيره كه ي شازاده چكوله هه ميشه جو ره گو ليكي ساكار هه بوون كه ته نيا په لكيتيان هه بوو، جيا گيان نه ده گرت و كه سيان نازار نه ده دا. ئه و گو لانه به يانيه كه له نيو گژ و گيادا سه ريان وه ده ر دنا و ئيواري و ن ده بوون. به لام ئه مه يان له ده نكيك شين بسوو كه نازانين له كو توه هاتوو و شازاده چكوله زور له نزيكه وه سه يري ئه و چله ي كرد بوو كه هيچ وه ك ئه وانى ديكه نه ده چوو. له وانه بوو جو ريكي تازه ي باهو ياب بي. به لام پر كه كه زور زوو له هه لدان ويستا بوو و ده ستي كرد بوو به دروست كردنى گو ليك. شازاده چكوله كه ده يدى خونه چه به كي زور گه وه خه ريكه ده پشكو ي، باش ده يزاني كه ديمه نيكي نائاساييى لى ده ر ده چى. گو له كه ش له نيو ماله كه سكه كه يدا هه تا ده هات جوانتر ده بوو. رهنگه كانى خو ي به وردى هه لده بژارد. له سه ره خو خو ي داده پوشى و په لكه كانى يه ك به يه ك ريك ده خست. ئه و نه يده ويست كاتييك ده ركه وت وه ك گو لاله كان گنج و لو نجي تيدا بي. ئه و ده يه ويست كاتييك ده ركه وت جوانيه كه ي تيشك بدا. ئه دى چو ن! ئه و زور به نازبوو!

بازار دابوو. بۆ وئنه رۆژنیکیان له باسی چوار درکه که ی خۆیدا پیتی گوتیبوو:
 - به برهکان ده توانن به خۆیان و چنگه کانیانه وه بئین!
 - ئهستیره ی من به وری لی نییه. ئه مجار، خۆ به ور گیا ناخوا.
 گۆله که له سه ره خۆ وه لامي دابوو وه:
 - ئه من گیا نیم.
 - بمپوره...
 - ئه من هیچ له به ور ناترسم. به لام به با زۆر توورم. با گپه وه ت نییه؟
 شازاده چکۆله له دلی خۆیدا گوتیبوو: «به با تووریه... ئه مه و
 ئهستیره یان نه گوتوه. ئه م گۆله زۆر به زه حمه ته...»
 - شه وانه ده بی به قاوغیکی شووشه دامپوشی. ئهستیره که ی تو زۆر
 سارده. ئیره جپیه کی ریک و پیک نییه. ئه و جپی لپی بووم...
 به لام گۆله که قسه که ی بریبوو. ئاخه ئه و به دهنکی هاتیبوو ئه و
 ئهستیره یه و بۆی نه کرابوو جیهانه کانی دیکه بناسی. هه ر بۆیه له وه که
 شازاده چکۆله به و درۆ زه قه ی زانیبوو به خۆدا شکا بۆوه و بۆ ئه وه ی
 قسه که ی بسه لیتنی دوو سی جار پشمیبوو:
 - ئه دی با گپه وه که بوو به چی؟...
 - ده مویست بچم بیهیتم، به لام ئه تو له قسانت گرتم.

بۆ ھەللاتن، وا بزائەم كەلكى لە كوچى كۆمەلەك بەلندەى كىيوى ۋەرگرت. بەيانىيى رۆژى ۋەرى كەوتن ئەستىرەكەى خۆى جوان رىك و پىك كرد و گرگانە چالاكەكانى زۆر بە وردى خاوتىن كوردنەۋە. ئەو دوو گرگانى چالاكى ھەبوون كە بە ئاسانى دەيتوانى نانى بەيانىيان پى گەرم بكا. گرگانىكى كوژاۋەشى ھەبوو. بەلام ھەر بە ھىوا بوو رۆژىك ھەلەتتەۋە و دەىگوت: «كى دەزانى؟» ھەر بۆيە ئەۋىشى خاوتىن كوردەۋە. گرگانەكان ئەگەر باش خاوتىن بكرىنەۋە ئارام و رىك و پىك دەسووتىن و ھەلناچن. ھەلچوونى گرگانەكان ۋەك گرگرتنى ئاورى نىو كوردەيەكە. ديارە ئىمە لەسەر زەوى زۆر لەۋە بچووكترىن كە بتوانىن گرگانەكانمان خاوتىن كەينەۋە و ھەر بۆيەش ئەۋەندەمان گىرو گرفت بۆ پىك دىن.

شازادە چكۆلە بە كەمىك خەم و پەژارەۋە دوايىن پر كە باھۆبابەكانىشى ھەلەكەند. پىيى ۋابوو قەت نايەتەۋە. بەلام ئەو بەيانىيە ھەموو ئەو ئىشە خۆماليىيانەى يەكجار پى خۆش بوو. كاتىكىش بۆ دواجار گولەكەى ئاۋ دا و خەرىك بوو قاۋغە شووشەكەى بە سەر رۆكا، ھەستى كرد پىيى خۆشە بگرىت. بە گولەكەى گوت:

- بە خوات دەسپىرم!

بەلام گولەكە ۋەلامى نەدايەۋە. شازادە چكۆلە دووپاتى كوردەۋە:

- بە خوات دەسپىرم!

گولەكە پشمى. بەلام ئەو پشمىنە لەبەر ھەلامەت نەبوو. سەرەنجام ۋەقسە ھات:

- ئەمن بى ئەقل بووم. داۋاى لىبووردنت لى دەكەم. ھەول بەدە بەختەۋەر

بى.

شازادە چكۆلە پىيى سەير بوو كە گولەكە لىي بەگلەيى نىيە. سەرسورماۋ

- هه لامة تىكى وام لى نىيه... هه وای فیتىكى شه وانهم بۆ باشه. ئەمن گولتیکم.

- ئەدى گیانداران؟

- خو دەبى دوو سى كرم هه بن كه بینه په پووله و لیم هالین. ده لیم په پووله زۆر جوانن. وا نه بى كى دیتسه لام. ئەتۆ دوور ده كه ویه وه. له درندهش ناترسم. ئەمنیش چنگوركى خۆم هه یه.

گولته كه به ساویلکه یی چوار دركه كه ی خۆى نیشان دا. ئینجا گوتى:

- هه روا مه مینه وه. پیتی توورهم. بریارت داوه برۆى ، برۆ.

ئاخر حەزى نه ده كرد شازاده چكۆله ببسینى ده گریه ت. ئەو گولتیکى ئەوه نده لووتبه رز بوو.

١٠

شازاده چكۆله گه یشتبووه ناوچه ی ورده ستیره كانى ٣٢٥ ، ٣٢٦ ، ٣٢٧ ، ٣٢٨ ، ٣٢٩ و ٣٣٠. هه ر بۆیه ده ستى كرد به سه ردانى بان ، بۆ ئەوه ی هه م خۆى بخافلینى و هه م شت فیر بى. ئەستیره ی به كه م پاشایه كى لى ده ژبا. پاشا له به رگیتكى ئه ر خه وانى و قاقمیدا له سه ر ته ختیکى زۆر ساكار به لام به شكۆ دانیشتبوو. ئەو هه ر كه چاوى به شازاده چكۆله كه وت هاوارى كرد:

- ئای... ئەوه تا ره عیبه تیک!

شازاده چكۆله له دلێ خۆیدا گوتى: «چۆنم ده ناسى؟ خو قه ت نه یدیتووم!» ئەو نه یده زانى بۆ پاشاكان مه سه له كه زۆر ساكاره. هه موو خه لک ره عیبه تن.

پاشا له وه كه سه ره نجام كه سیک هه بوو ده سه لاتى خۆى به سه ردا بسه پینى زۆر خۆى بى گه وره بوو و گوتى:

- نزیک به وه با باشترت ببینم.

شازاده چكۆله چاوى گبیرا جییه ك هه بى لى دانیشى. به لام كه وای

که سم نه دیوه باویشکان بدا. باویشک بو من که م
 هه ل ده که وی. دهی، باویشک بده، دیسان، فرمانه!
 شازاده چکۆله که سوور سوور هه لگه رابوو، گوتی:
 - شهرمی ده که م... چیدی ناتوانم...
 پاشا وه لامي دایه وه:
 - هم! هم! مادام، وایه فرمانت پی ده ده م جار جار باویشک بدهی و
 جار جاریش...
 پاشا ورتنه ی ده کرد و ره نجاو دیار بوو.
 ناخر نه و ده یویست رتیز له ده سه لاته که ی بنری و سه ریچی له که س
 قبوول نه ده کرد. نه و پاشایه کی مله سو بوو، به لام له بهر نه وه ی پاشایه کی
 باش بوو، فرمانی به جی نه بی نه یده دا، نه و زور جار ده یگوت: «ته گه ر
 فرمان به ژهنرالتیک بده م که خو ی بکا به بالنده یه کی ده ریا و به قسه م
 نه کا، خه تای وی نییه، خه تای خومه.»
 شازاده چکۆله به شهرمه وه داوای کرد:
 - ده توانم دانیشم؟
 پاشا زور به شکۆه گنجیکی که وله خزه که ی خری کرده وه و وه لامي
 دایه وه:
 - فرمانت پی ده ده م دانیشی.
 به لام شازاده چکۆله سه ری سوور مابوو. نه ستیره که زور بچووک بوو.
 ده بوو پاشا پاشایه تی به سه ر چیه وه بکا!
 پیتی گوت:
 - خاوه ن شکۆ... بیوورن... پرسیار تکم هه یه...
 پاشا به په له گوتی:
 - فرمانت پی ده ده م پرسیارم لی بکه ی.
 - خاوه ن شکۆ!... ئیوه پاشایه تی به سه ر چیه وه ده که ن؟
 پاشا زور به ساویلکه یی وه لامي دایه وه:

پاشا درېژدهی دا:

- راسته! دهبی له ههر کهس چاوه پروانی نهو شته بی که له دهستی دی.
دهسه لات پيش ههر شتیک دهبی له سهر نه قل دامه زری. نه گهر نه تو فه رمان
به گه له کهت بدهی خو له ده ریا باوین، به دژت راده پهرن. نه من هه قمه داوا
بکه م په پروهیم لی بکه ن، چونکه فه رمانه کانم به جین.
شازاده چکوله که هه رگیز پرسیارتیکی دهی کرد له بیری نه ده چوه وه،
داوا یه کهی وه بیر پاشا هینایه وه و وتی:

- نه دی رۆژئاوا بوونه کهی من؟

- رۆژئاوا بوونه کهت ده بینی. داوا ی ده که م. به لام له زانستی
ده ولته تدارمدا چاوه پروان ده بم هه لومه رچی له بار پره خستی.

شازاده چکوله پرسى:

- بو که نگى ده بی؟

پاشا سه بی رۆژمیتریکی نه ستووری کرد و وه لامی دایه وه:

- هم، هم... بو لای... بو لای کاتر میتر حهوت و چل خولکه ی نیوارئ
ده بی. جا ده بینی چۆن فه رمانم به جی ده گه یه نری.
شازاده چکوله باویشکی هاتی. له وه که ئاوا بوونی نهو رۆژدهی هه تاوی
له کیس چووبوو، به داخ بوو و ههر له نیستاهه که میک وه رده ز بوو. به
پاشای گوت:

- نه من نیدی نیشتیکم لیتره نییه. ده مه وی پرۆم.

پاشا که له وهی ره عیه تیکی هه یه زوری به خو ی ده نازی، له وه لامدا
گوتی:

- مه رۆ، مه رۆ! دهت که مه وه زیر.

- وه زیری چی؟

- وه زیری... وه زیری... داد!

- به لام نیتره که سی لی نییه دادگایی بکری!

پاشا گوتی:

فه‌رمانیکی به‌جیم پئی بدا. بۆ وینه فه‌رمانم پئی بدا خولکه‌یه‌کی پئی نه‌چن
 لی‌ره رویشتم. پیم وایه هه‌ل و مه‌رجی له باریش ره‌خساوه...
 چونکه پاشا هیچی نه‌گوت، شازاده چکۆله له پیشدا دوودل بوو. پاشان
 ئاهیتی هه‌لکیشا و وه‌ری کهوت.
 ئەمجار پاشا خیرا هاواری کرد:
 - ده‌تکه‌مه بالیۆزی خۆم.
 ئەو زۆر وه‌ک به ده‌سه‌لاتان ده‌چوو.
 شازاده چکۆله له درێژه‌ی سه‌فه‌ره‌که‌یدا له‌به‌ر خۆیه‌وه گوتی: «گه‌وره‌کان
 زۆر سه‌یرن!»

۱۱

ئەستیره‌ی دووه‌م لووتبه‌رزتیکی
 له‌سه‌ر ده‌ژیا. لووتبه‌رز هه‌ر که
 چاوی به شازاده چکۆله کهوت، له
 دووره‌وه هاواری کرد:
 - هه‌ی! هه‌ی! ئەمه‌ش سه‌ردانی
 په‌سن بیژتیک.
 ئاخ‌ر لووتبه‌رز پێیان وایه
 خه‌لکی دیکه هه‌موو په‌سن بیژن.
 شازاده چکۆله گوتی:
 - روژباش. کلاویکی سه‌یرتان
 هه‌یه!
 لووتبه‌رز له وه‌لامدا گوتی:
 - ئەم کلاوه بۆ سلاو کردنه،
 سلاو کردن له‌و که‌سانه که چه‌پله‌م
 بۆ لی ده‌ده‌ن و ئافه‌رینم بۆ ده‌نێرن.

هەر بۆیە دەستی کردووە بە چەپڵە لێدان و ، لووتبەرزیش بە هەلێنانی
 بەلام لووتبەرز گوێبی لێ نەبوو. لووتبەرزەکان لە پێهەلگوتنی خۆیان بەو
 لاوه، قەت گوێیان لە هیچ نابێ.

سەرەنجام لە شازادە چکۆلە ی پرسى:
 - بەراست، پیت وایە جیى ستایشم؟
 - ستایش یانى چى؟
 - ستایش یانى ئەووە کە ئەتۆ، ئەمن بە جوانترین ، تەریپۆشتترین،
 دەولەمەندترین و بە هۆشتترین دانیشتووی سەر ئەم ئەستیرەیه بزانی.

- بەلام ئەتۆ لەسەر ئەم ئەستیرەیه بە تەنیای.
 - قەى ناکا. دلخۆشم کە و ستایشم بکە!
 شازادە چکۆلە شانیکى هەلتهکاند و گوتى:
 - ئەمن ستایشت دەکەم. بەلام بە کەلکی چى تۆ دى؟
 شازادە چکۆلە ئەمەى گوت و وەرێ کەوت. ئەو لە درێژەى سەفەرەکەیدا
 لەبەر خۆبەوه گوتى: «هەر بەراستى گەرەکان زۆر سەیرن!»

١٢

ئەستیرەى ئەمجارە ئارەقخۆرێكى لەسەر دەژیا. ئەم چاوپێکەوتنە زۆر
 کورت بوو، بەلام شازادە چکۆلەى نوقمى ماخولیاپەکی گەرە کرد.
 ئارەقخۆرەکە کە کۆمەلێک شووشەى پڕ و کۆمەلێک شووشەى بەتالی لە
 پیش بوو بە بێدەنگى دانیشتوو. شازادە چکۆلە پى گوت:
 - ئەتۆ لێرە چ دەکەى؟
 ئارەقخۆر بە خەمەوه گوتى:
 - دەخۆمەوه.
 شازادە چکۆلە لى پرسى:
 - بۆ دەخۆبەوه؟
 ئارەقخۆر گوتى:

شازاده چکۆله که له ژيانیدا هەرگیز وازی له پرسباری خۆی نه دیتنا،
 دیسان پرسى:

- پینج سهد و یهک میلیۆن چی؟
 مامه له چی سه ری هه لیری:

- لهو په نجا و چوار ساله دا که له سه ر نه م ته ستیره یه ده ژیم، ته نیا سی
 جار له ئیشیان کردووم. یه که م جار بیست و دوو سال له مه وه ره قالۆچه
 سوور که یهک بوو که هه ر خوا ده زانی له کوێ بهر ببوو وه. دهنگه دهنگیکی
 ده کرد، میتشکی پیاوی ده برد و له ژماردنیکدا چوار هه له م کردن. جاری
 دوو هه م یازده سال له مه وه ره، به هۆی نازاریکی له راده به ده ری باداریبه وه
 بوو. ئەمن وه رزش ناکه م و وه ختی گه رانیشم نییه. ئەمن، ئەمن گرینگم.
 جاری سیته م... ئیستایه! به لئی، جا ده مگوت پینج سهد و یهک میلیۆن و...